

STORTINGET

Innst. 319 S

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen

Dokument 8:183 S (2021–2022)

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Une Bastholm og Lan Marie Nguyen Berg om tiltak for å ta vare på matjorda

sere Norges bidrag til å beslaglegge matjord i andre land.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre et nasjonalt moratorium på omdisponering av dyrka mark fram til 2026.
2. Stortinget ber regjeringen sikre at dispensasjon fra vernet av matjord kun kan gis av en nasjonal planmyndighet.
3. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til endringer i jordlova som gir en vesentlig innstramming av muligheten for dispensasjoner fra det generelle kravet om at matjord ikke skal brukes til andre formål enn matproduksjon.
4. Stortinget ber regjeringen sette et mål om at statlige samferdselsprosjekter ikke skal føre til tap av dyrka mark.
5. Stortinget ber regjeringen sikre et jordbruksoppgjør som gjør det lønnsomt å ta i bruk kornarealer over hele landet.
6. Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for Stortinget om raskest mulig utfasing av biodrivstoff basert på raps og andre jordbruksvekster, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2023, for å redu-

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Karianne B. Bråthen, Per Vidar Kjølmoen, Sverre Myrli og Solveig Vitanza, fra Høyre, Olve Grotle, Linda Hofstad Helleland og Lene Westgaard-Halle, fra Senterpartiet, Jenny Klinge, lederen Willfred Nordlund og Per Olav Tyldum, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad og Bengt Rune Strifeldt, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, fra Rødt, Geir Jørgensen, fra Venstre, Alfred Jens Bjørlo, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, visertil representantforslag 8:183 S (2021–2022) om tiltak for å ta vare på matjorda. Komiteen viser videre til landbruks- og matministerens brev av 26. april 2022 med statsrådets vurdering av representantforslaget. Brevet er vedlagt innstillingen.

Komiteen viser til at det i Dokument 8:183 S (2021–2022) fremmes forslag med formål om å ta vare på matjord i Norge og hindre at matjord i utlandet blir beslaglagt til produksjon av biodrivstoff.

Komiteen vil framheve at det er svært viktig å ta vare på matjorda. I Norge finnes det bare 3 pst. dyrka og dyrkbar mark. Det er både grodd igjen og bygd ned mye

matjord siden andre verdenskrig, og med tanke på matberedskapen kan ikke denne utviklinga fortsette.

Komiteen merker seg at krigen Russland fører i Ukraina, kaster et nytt lys på viktige tema som matsikkerhet og beredskap. Ukraina og Russland står alene for 40 pst. av verdens hveteeksport. Komiteen vil fremheve at alle land er forpliktet til å produsere mest mulig mat til egen befolkning.

Komiteen viser til at Stortinget har satt seg et mål om tap av maks 3 000 dekar matjord i året.

Komiteen understreker at det ifølge KOSTRA ble bygget ned 2 900 dekar i 2021. Dette er det laveste nivået på nedbygging av matjord på mange år og således en viktig milepæl.

Komiteen viser til svarbrevet av 26. april 2022 der statsråden deler intensjonen bak forslagene om å styrke jordvernet. Statsråden viser også til at det pågår en dragkamp om arealer, og at matjord ofte er svært attraktiv for utbyggere. Den lave verdisettinga av matjorda er en av grunnene til dette. Komiteen viser til at regjeringa ifølge svarbrevet av 26. april 2022 er i gang med å se på mulighetene for et sterkere vern av de viktigste jordbruksarealene. Komiteen merker seg også at landbruks- og matministeren og kommunal- og distriktsministeren har sendt brev til alle landets kommuner og fylkeskommuner om at de må ta godt vare på matjorda i kommunenes arealplanlegging, og viser til begrunnelsen for dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre, viser til at Norge har lite jordbruksareal sammenlignet med mange andre land. For å sikre matproduksjonen er det viktig med et sterkt jordvern, kombinert med bedre utnyttelse av tilgjengelige jordbruksarealer. Flertallet vil fremheve at jordvernet også er viktig av beredskaps-hensyn og ut fra et klimaperspektiv. Samtidig må jordvern balanseres mot andre samfunnsbehov. Flertallet peker på at fremtidens utfordringer krever en helhetlig jordvernstrategi.

Flertallet viser til Statens tilbud i årets jordbruksforhandlinger, hvor det stadfestes at etter innføringen av det digitale kartsystemet har det registrerte jordbruksarealet vært relativt stabilt, med en nedgang på 0,2 pst. fra 2014 til 2021. I 2020 ble over 21 500 dekar godkjent nydyrket.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at det hvert år omdisponeres noe jordbruksareal til andre formål, for eksempel til boligområder, industri og samferdselsprosjekter. I 2016 satte Stortinget som mål at omdisponeringen innen 2020 skulle begrenses til maksimalt 4 000

dekar per år, og fra 2021 er målet redusert til 3 000 dekar per år.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, viser til at krigen i Ukraina har satt matsikkerhet øverst på det politiske sakskartet. Når verdens største hveteeksportør, går til angrepskrig mot den femte største hveteeksportøren får det globale konsekvenser. At Russland og Hviterussland er blant verdens største produsenter av kalium, som er en kritisk bestanddel i mineralgjødsel, gjør situasjonen enda mer dramatisk. FNs mat- og landbruksorganisasjon (FAO) advarer om at Ukraina-krigen kan føre til at matprisene kan øke med opp mot 22 pst. i år fra et allerede høyt nivå, og at opp mot 13 millioner flere mennesker vil kunne lide av underernæring neste år som følge av krigen.

I det perspektivet mener dette flertallet det er viktig at alle land utnytter sine ressurser til å produsere mat, ikke minst matkorn. Men skal man dyrke matkorn i Norge, må man ta vare på matjorda. I Norge er bare tre prosent av landarealet dyrka jord, og bare en tredel av dette anses å være egnet til matkorndyrking. Derfor burde man være ekstra opptatt av å ta vare på det lille jordbruksarealet som fins i dette landet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at omdisponeringen har sunket de seneste årene, i 2018 ble det omdisponert om lag 3 600 dekar dyrka jord, i 2020 ble det omdisponert i overkant av 3 900 dekar dyrka jord, og i 2021 var tallet nede i 2 900, noe som er det laveste nivået på nedbygging av matjord på mange år.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg satte ambisiøse mål i sine år i regjering, og at flere av disse målene ble nådd før tiden.

Komiteens medlemmer fra Høyre er opptatt av å følge opp den gode utviklingen på jordvern, og viser til at Høyre har programfestet en styrking av godt jordvern og økt nydyrking.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til endringer i jordlova som gir en vesentlig innstramming av muligheten for dispensasjoner fra det generelle kravet om at matjord ikke skal brukes til andre formål enn matproduksjon.»

«Stortinget ber regjeringen sikre et jordbruksoppgjør som gjør det lønnsomt å ta i bruk kornarealer over hele landet.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til at siden andre verdenskrig har minst 1,2 millioner dekar dyrka og dyrkbar mark i Norge blitt omdisponert til andre formål – i snitt nær 19 000 dekar per år. Rapporten «Arealutvikling og arealbruk» (Agri Analyse, 2019) viser at kornarealet i Norge ble redusert med 460 000 dekar fra 2004 til 2018, mens grønt- og potetarealene ble redusert med 18 000 dekar.

Disse medlemmer har merket seg at det har vært en kontinuerlig politisk bekymring for tap av matjord siden 2000-tallet. Likevel bygges det ned matjord hvert eneste år.

Disse medlemmer viser til at det gjeldende nasjonale jordvernmålet slår fast at det maksimalt skal omdisponeres 3 000 dekar dyrka mark hvert år. I Hurdalsplattformen varsler regjeringen at den skal fastsette et nytt, langsiktig mål om at det maksimalt skal omdisponeres 2 000 dekar dyrka mark årlig. Disse medlemmer støtter den varslede innstramningen av jordvernmålet, men konstaterer at man foreløpig er langt unna å nå det. Fra 2015 til 2021 ble i gjennomsnitt 4 700 dekar matjord omdisponert hvert år. De tre siste årene har den rapporterte omdisponeringen av dyrka jord vært under 4 000 dekar per år, men en ny beregningsmetode fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at den faktiske nedbyggingen har vært omtrent dobbelt så stor som den offisielle statistikken viser i samme periode.

Disse medlemmer har merket seg at det meste av omdisponeringen av dyrka mark skjer gjennom lokale vedtak. Ifølge rapporten «Arealreserver i kommuneplaner for bolig- og næringsbebyggelse» (SSB, 2022) er totalt 83 000 dekar matjord satt av til bolig- eller næringsformål i gjeldende arealplaner. I tillegg har virksomhetene under Samferdselsdepartementet beregnet en forventet nedbygging av dyrka mark på omtrent 1 000 dekar per år de neste 6 årene, hovedsakelig til veiformål.

I brev av 23. mars 2022 til norske kommuner og fylkeskommuner fra landbruks- og matministeren og kommunal- og distriktsministeren anbefaler de to statsrådene

«at kommunene ved planrevisjoner bør vurdere om arealer som tidligere har vært avsatt til formål som innebærer omdisponering av dyrka jord, skal tilbakeføres til LNFR-formål.»

Disse medlemmer mener det omtalte brevet er et prisverdig initiativ fra statsrådene, men er bekymret for at en oppfordring om å tilbakeføre jord til LNFR-formål ikke vil være tilstrekkelig til å hindre nedbygging. I dagens geopolitiske situasjon mener disse medlemmer at det er uholdbart å bygge ned matjord, og at det trengs sterkere virkemidler enn oppfordringer for å hindre nedbygging.

Disse medlemmer viser til at Norge har et omsetningskrav for biodrivstoff til veitransport. Hovedkravet innebærer at de som selger drivstoff (omsettere), må sørge for at 24,5 pst. av drivstoffet de omsetter til veitrafikk i 2021, er biodrivstoff. I 2020 ble det omsatt om lag 500 millioner liter biodrivstoff, ifølge Miljødirektoratet. To tredeler var såkalt avansert biodrivstoff, som i hovedsak er basert på rester og avfall fra næringsmiddelindustri, jordbruk og skogbruk. En tredel var konvensjonelt biodrivstoff framstilt av jordbruksvekster. Mesteparten av dette var basert på raps, men også mais, soya, sukkervekster og andre kornvekster inngikk i biodrivstoffet.

Disse medlemmer viser til at konvensjonelt biodrivstoff krever jordbruksareal. Disse medlemmer mener, ikke minst i lys av matkrisen som er i ferd med å oppstå som følge av Ukraina-krigen, at det er uansvarlig å bruke matjord til å produsere drivstoff.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre et nasjonalt moratorium på omdisponering av dyrka mark fram til 2026.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at dispensasjon fra vernet av matjord kun kan gis av en nasjonal planmyndighet. Dispensasjon fra vernet av matjord skal inneholde et mål om at tap av matjord skal kompenseres med nytt tilsvarende areal av matjord så lenge dette kan gjøres uten tap av annen verdifull natur.»

«Stortinget ber regjeringen sette et mål om at statlige samferdselsprosjekter ikke skal føre til tap av dyrka mark.»

«Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for Stortinget om raskest mulig utfasing av biodrivstoff basert på raps og andre jordbruksvekster til fordel for avansert biodrivstoff, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2023, for å redusere Norges bidrag til å beslaglegge matjord i andre land.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for å skalere opp produksjonen av avansert biodrivstoff i Norge.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til endringer i jordlova som gir en vesentlig innstramming av muligheten for dispensasjoner fra det generelle kravet om at matjord ikke skal brukes til andre formål enn matproduksjon.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen sikre et jordbruksoppgjør som gjør det lønnsomt å ta i bruk kornarealer over hele landet.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sikre at dispensasjon fra vernet av matjord kun kan gis av en nasjonal planmyndighet. Dispensasjon fra vernet av matjord skal inneholde et mål om at tap av matjord skal kompenseres med nytt tilsvarende areal av matjord så lenge dette kan gjøres uten tap av annen verdifull natur.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sette et mål om at statlige samferdselsprosjekter ikke skal føre til tap av dyrka mark.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for Stortinget om raskest mulig utfasing av biodrivstoff basert på raps og andre jordbruksvekster til fordel for avansert biodrivstoff, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2023, for å redusere Norges bidrag til å beslaglegge matjord i andre land.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for å skalere opp produksjonen av avansert biodrivstoff i Norge.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre et nasjonalt moratorium på omdisponering av dyrka mark fram til 2026.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:183 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Une Bastholm og Lan Marie Nguyen Berg om tiltak for å ta vare på matjorda – vedtas ikke.

Oslo, i næringskomiteen, den 19. mai 2022

Willfred Nordlund

leder

Jenny Klinge

ordfører

**DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT**

Statsråden

Næringskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

22/734-

26. april 2022

LMDs vurdering - Dokument 8:183 S (2021-2022) om tiltak for å ta vare på matjorda

Jeg viser til brev fra næringskomiteen av 19. april 2022, vedlagt representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Une Bastholm og Lan Marie Nguyen Berg, jf. Dokument 8:183 S (2021-2022). Komiteen ber i brevet om Landbruks- og matdepartementets vurdering av representantforslaget som er gjengitt under.

Representantene har fremmet følgende forslag:

- "1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre et nasjonalt moratorium på omdisponering av dyrka mark fram til 2026.*
- 2. Stortinget ber regjeringen sikre at dispensasjon fra vernet av matjord kun kan gis av en nasjonal planmyndighet.*
- 3. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til endringer i jordlova som gir en vesentlig innstramming av muligheten for dispensasjoner fra det generelle kravet om at matjord ikke skal brukes til andre formål enn matproduksjon.*
- 4. Stortinget ber regjeringen sette et mål om at statlige samferdselsprosjekter ikke skal føre til tap av dyrka mark.*
- 5. Stortinget ber regjeringen sikre et jordbruksoppgjør som gjør det lønnsomt å ta i bruk kornarealer over hele landet.*
- 6. Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for Stortinget om raskest mulig utfasing av biodrivstoff basert på raps og andre jordbruksvekster, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2023, for å redusere Norges bidrag til å beslaglegge matjord i andre land."*

Innledning

Innledningsvis vil jeg si meg enig med forslagsstillerne i intensjonen bak forslagene om å styrke jordvernet. Forslagene berører flere statsråders ansvarsområder og vurderingene i mitt tilsvar er gjort i samråd med berørte departementer.

Den norske matsikkerheten er per i dag god, men i den situasjonen verden står i nå er det viktig å legge til rette for å produsere så mye mat som mulig i Norge. Kommunal- og distriktsministeren og jeg sendte derfor nylig et brev til alle landets kommuner og fylkeskommuner om at de må ta godt vare på matjorda i kommunenes arealplanlegging, og begrunnelsen for dette.

Det kommer også klart frem i Hurdalsplattformen at regjeringen vil føre en mer restriktiv jordvernpolitikk. Plattformen sier bl.a. at det skal settes et nytt langsiktig mål om omdisponering av maksimalt 2 000 dekar dyrka jord årlig, ned fra 3 000 dekar i den nylig oppdaterte jordvernstrategien. Det står også at vi skal sikre at jordvern blir et overordnet hensyn i arealforvaltningen, og at vi vil gå gjennom konkrete nedbyggingsprosjekter for å vurdere om mengden prosjekt er forenlig med de fastsatte jordvernmålene.

Det foregår i dag en kamp om arealene mellom sterke utbyggingsinteresser, jordvern og andre verneinteresser. Siden jordbruksareal har liten kortsiktig verdi sammenlignet med utbyggingsverdien, tapes ofte kampen mot utbyggingsinteressene. Andre vernehensyn er i større grad sikret gjennom vern eller andre sterke restriksjoner. Min vurdering er at jordvernet ofte ikke ivaretas godt nok i denne avveiningen. Vi er derfor i gang med å utrede et sterkere vern av de viktigste jordbruksarealene, som er ett av punktene i den nasjonale jordvernstrategien.

Ett annet av tiltakene i strategien er å etablere en tilskuddsordning for kommuner som utarbeider kommunal jordvernstrategi. Det er satt av 1 million kroner til ordningen i år, og midlene er nå lyst ut av Landbruksdirektoratet. Kommunene er den viktigste forvalteren av jordbruksarealene, både som planmyndighet og som myndighet etter jordloven. Det er derfor helt avgjørende at kommunene har god kjennskap til jordbruksarealene i sin kommune, og tar hensyn til dem i arealplanleggingen og i behandlingen av enkeltsaker.

Stortinget behandlet i 2015 den nasjonale jordvernstrategien, og fastsatte målet om at årlig omdisponering av dyrka jord skulle reduseres til maksimalt 4000 daa innen 2020. Omdisponeringsmålet ble nådd for 2017-2019, og målsettingen kunne strammes inn ytterligere. Stortinget vedtok i juni 2021 oppdatert nasjonal jordvernstrategi som bl.a. fastslo at *«den årlige omdisponeringen av dyrka jord ikkje skal overstige 3000 dekar, og at målet skal være nådd innen 2025.»*

Det å sette et ambisiøst mål for nedbygging av dyrka mark og tydelig kommunisere målet har etter min mening hatt effekt i form av økt bevisstgjøring og kunnskap om jordvern regionalt og lokalt. Et nasjonalt jordvernmål har sammen med den nasjonale politikken for bolig-, areal- og transportplanlegging gitt en markant reduksjon i omdisponeringstallene etter

lanseringen av det første målet i 2004. De foreløpige tallene fra kommunene (KOSTRA) viser at omdisponeringen av dyrka jord var på ca. 2 900 dekar i 2021. Hvis dette også blir de endelige tallene, vil det bety at vi er under Stortingets nye jordvernmål på 3 000 dekar for første gang, og på det laveste nivået på minst femti år.

Om å innføre et nasjonalt moratorium på omdisponering av dyrka mark fram til 2026

Jeg oppfatter at uttrykket «moratorium» er brukt i den betydningen ordet har på engelsk. Det innebærer at forslaget er å stoppe all omdisponering av dyrka mark fram til 2026.

Forslaget forutsetter lovendringer i hhv. plan- og bygningsloven og jordloven, eller alternativt at det fastsettes en provisorisk anordning om stopp av omdisponeringen i denne perioden. Siden grunnloven har forbud mot tilbakevirkende lover, kan forslaget ikke hindre faktisk omdisponering av jordbruksareal som skjer i samsvar med eksisterende planer eller vedtak som allerede er gitt med hjemmel i plan- og bygningsloven eller jordloven. Forslaget kan imidlertid få betydning for nye vedtak om omdisponering, og kan også føre til midlertidig stopp av omdisponering som i dag kan gjennomføres uten tillatelse.

Jeg er enig med representantene fra MDG i at hensynet til matproduksjon og matsikkerhet er svært viktig i landet vårt, og at krigen i Europas kornkamre gjør det mer aktuelt enn noensinne å styrke vernet om jordbruksarealene. Jeg er også enig i at det trengs sterke virkemidler for å hindre nedbygging av matjord. Forslaget er et slikt virkemiddel. Det innebærer en absolutt stopp av nye vedtak om omdisponering. Det kan også sette en stopp for omdisponering som i dag kan gjennomføres uten at det trengs tillatelser. Følgene av en slik endring vil samtidig være at andre viktige samfunnshensyn og interesser må vike uten at det er foretatt noen konkret avveining verken av hvor gode jordbruksarealer det dreier seg om, eller hvor viktige samfunnsinteresser som gjør seg gjeldende. Etter min mening går forslaget derfor for langt. Det må, som i dag, være mulig å ivareta ulike interesser og hensyn gjennom arealplanlegging og forvaltningsvedtak basert på konkrete avveininger.

Om at dispensasjon fra vernet av matjord kun kan gis av en nasjonal planmyndighet

Mesteparten av omdisponeringen av matjord skjer gjennom planer etter plan- og bygningsloven. En del av omdisponeringen skjer også gjennom enkeltvedtak etter enten plan- og bygningsloven eller jordloven. Siden forslaget gjelder «dispensasjon» er det grunn til å tro at det er disse enkeltsakene forslaget gjelder.

Etter gjeldende regler er det kommunen som gir dispensasjon fra plan etter plan- og bygningsloven, og kommunen har også myndigheten etter jordloven. Forslaget innebærer at denne myndigheten flyttes til en nasjonal planmyndighet. Det er uklart hva som menes med nasjonal planmyndighet. Uavhengig av hvem dette er, krever forslaget endring i plan- og bygningsloven og endring av delegasjonsbestemmelser (forskrift) knyttet til jordloven.

Etter min mening bør avgjørelsesmyndigheten i disse sakene i hovedsak fortsatt ligge til kommunene. Det innebærer at kommunene både er gitt ansvar og virkemidler for å regulere arealbruken lokalt. Kommunene har gjennom den innsatsen som er gjort i de senere årene

bidratt til at det årlige jordbruksarealet som bygges ned er redusert. Jeg har tillit til at kommunene også i framtida vil legge vekt på jordvern hensyn.

Om en vesentlig innstramming av muligheten for dispensasjon etter jordloven

Jordloven inneholder et forbud mot å omdisponere dyrka jord. Det kan dispenseres fra forbudet hvis det foreligger særlige grunner. Det innebærer at et alminnelig ønske om å omdisponere jordbruksareal ikke er tilstrekkelig. Formålet med omdisponeringen må avveies mot bl.a. jordbrukskvalitetene på arealet. Det kreves ikke søknad om omdisponering hvis et tiltak er nødvendig for jordbruksdriften.

Forslaget er at det skal startes opp et arbeid for å stramme inn lovgivningen vesentlig. Kommunenes praktisering av loven er i dag streng, og lovregelen forutsetter at det foreligger særlige grunner hvis det skal gis dispensasjon. Etter min mening er det usikkert hva som kan oppnås gjennom en innstramming av regelen. Tall fra KOSTRA viser at 531 dekar dyrka jord ble omdisponert med hjemmel i bestemmelsen i jordloven i 2020. Arealet som ble tillatt omdisponert har vært synkende over noen år, og var i 2020 det laveste siden KOSTRA-rapporteringen startet i 2005. Jeg ser derfor ikke grunnlag for å vurdere en generell innstramming av reglene nå.

Om å sette et mål om at statlige samferdselsprosjekter ikke skal føre til tap av dyrka mark

Flere statlige vei- og baneprosjekt er under planlegging. Jeg deler derfor forslagstillernes bekymring for tapet av dyrka jord i statlige samferdselsprosjekt.

Historisk er også tapet av dyrka jord stort i samferdselsprosjekt, men særlig i de siste årene. Den årlige omdisponeringen av dyrka jord til samferdselsformål var på ca. 1 670 dekar i gjennomsnitt i perioden 2015-2020, ifølge KOSTRA (Kommune-Stat-Rapportering). Mye av dette var til store samferdselsprosjekt. Ved oppdateringen av jordvernstrategien i 2021 beregnet virksomhetene under Samferdselsdepartementet forventet nedbygging av dyrket mark de neste seks årene. Ifølge disse foreløpige beregningene vil i underkant av 6 000 dekar (1000 daa/år) dyrket mark bli nedbygd, hovedsakelig til veiformål, men også noe til baneformål. I underkant av 4 000 dekar (800 daa/år) av dette skyldes såkalt store prosjekter, mens det resterende er mindre tiltak på vei som utbedringer, programområdetiltak, gangsykkelveier o.l. Til sammenlikning blir det nydyrket om lag 20 000 dekar pr år.

De statlige vei- og jernbaneprosjektene er prioritert gjennom Stortingets behandling av Nasjonal transportplan (NTP), og det vil derfor være urealistisk å nå et mål om at statlige samferdselsprosjekt ikke skal føre til tap av dyrka mark.

I NTP for perioden 2022–2033 (Meld. St. 20 (2020–2021)) er det imidlertid lagt føringer for alle utbyggingsvirksomhetene innen samferdsel om at beslag av jordbruksareal skal ha en særskilt vurdering, og at omfanget av beslag skal reduseres. Vern av dyrket mark må også prioriteres mot andre vernehensyn, for eksempel vern av verdifulle naturområder.

I Hurdalsplattformen står det at vi vil gå gjennom konkrete nedbyggingsprosjekter for å vurdere om mengden prosjekt er forenlig med de fastsatte jordvernmålene. Likevel mener jeg det er urealistisk å unngå at noe dyrka mark vil gå tapt til vei og jernbane.

Om sikre at jordbruksoppgjøret gjør det lønnsomt å ta i bruk kornarealer over hele landet

Den tragiske situasjonen i Ukraina har forsterket og tydeliggjort behovet for egen norsk matproduksjon. Vi har et ansvar for å utnytte mulighetene for å produsere mest mulig av den maten folk etterspør på norske resurser. Størparten av den norske dyrka jorda ligger slik til at den er best nyttbar som grasarealer. Å utnytte dette gjennom husdyrproduksjon med drøvtyggere er derfor en svært viktig del av norsk jordbruk, matproduksjon og beredskap. Norsk kornproduksjon er like fullt helt avgjørende for norsk matvareforsyning. Det gjelder både matkorn- og forkorndyrking. Jeg vil derfor slå fast at jeg fullt og helt deler forslagsstillernes syn på at det er viktig å legge til rette for størst mulig grad av korndyrking i Norge.

De siste 12 månedene, før krigsutbruddet i Ukraina, hadde internasjonale matvarepriser økt med 15-20 prosent, herunder også for korn. Situasjonen etter at krigen i Ukraina brøt ut gir økt usikkerhet om utviklingen i det globale matvaremarkedet. Russland og Ukraina er store eksportører av korn og innsatsfaktorer til gjødsel- og kraftfôrproduksjonen, og internasjonale kornpriser har vært ustabile etter krigsutbruddet. Prisene på for eksempel mathvete har tidvis vært høyere enn norsk målpris (3,80 kr/kg). Konsekvensene for Norge vil først og fremst være knyttet til økte priser på verdensmarkedet. Dette vil også påvirke matprisene i Norge på sikt.

I denne situasjonen er det viktig å bidra til at den norske produksjonen av korn blir så høy som mulig. Det siste året har det vært store kostnadsøkninger i norsk jordbruk på blant annet gjødsel, energi og byggevarer. Det ble derfor gjennomført tilleggsforhandlinger høsten 2021. Der ble partene enige om en foreløpig kompensasjon for økte kostnader for gjødsel- og bygningsmaterialer ved at budsjettet til gjennomføring av jordbruksavtalen ble økt med 754 mill. kroner over eksisterende ordninger. Etter dette har prisene økt ytterligere, og prisene på gjødsel er nå nær det tredobbelte av hva de var i 2021. I denne situasjonen har det vært viktig for meg å være tydelig på at lønnsomheten i kornproduksjonen vil bli ivaretatt.

Regjeringen har derfor tydelig kommunisert at tilbudet i årets jordbruksoppgjør vil inneholde økning i målpris for matkorn og økte tilskudd for matkornproduksjonen, som kompenserer for den ekstra veksten i gjødselprisene etter tilleggsforhandlingene i høst og bidrar til økt lønnsomhet. Jeg legger dette til grunn når vi nå går inn i jordbruksforhandlingene. Jordbruket leverer sitt krav 27. april og forhandlingene skal være ferdige til 16. mai.

Om å legge fram en plan for Stortinget om raskest mulig utfasing av biodrivstoff basert på raps og andre jordbruksvekster

I regjeringsplattformen slår vi fast at det er en forutsetning at økt bruk av biodrivstoff skal utelukke biodrivstoff med høy avskogingsrisiko, og i større grad benytte avansert biodrivstoff.

Det er imidlertid handelsrettslig krevende å forby eller på annen måte benytte juridiske eller økonomiske virkemidler for å begrense bruk av enkelte råstoffer direkte. Likevel har utviklingen de siste årene vært at bruk av konvensjonelt biodrivstoff, og særlig det produsert på råstoffer med høy avskogingsrisiko, har gått ned, mens andelen avansert biodrivstoff har økt. For eksempel gikk andelen palmeolje ned 98 % fra 2019 til 2020, og i fjor ble det ikke omsatt noe drivstoff produsert på palmeolje, soya eller biprodukter fra palmeolje under omsetningskravet for veitrafikk. Dette skyldes delvis måten omsetningskravet i dag er utformet på, da delkravet for avansert biodrivstoff har økt.

Omsetningskrav gir oss anledning til å stille bærekraftskrav om direkte utslippsreduksjoner. Vi har i dag slike omsetningskrav for veitrafikk og luftfart, og det vurderes også å innføre det for ikke-veigående maskiner og skipsfart. Ved å samle biodrivstoffpolitikk under omsetningskrav beholder man kontroll over hva slags biodrivstoff som blir omsatt, og i hvilke mengder.

Regjeringen følger nøye med på utviklingen i bruken av biodrivstoff med høy ILUC-risiko i Norge. Regjeringen ser også hen til politikktutviklingen i EU på dette området. EUs fornybardirektiv (Directive (EU) 2018/2001) og direktivet om indirekte arealbruksendringer (ILUC) (Directive (EU) 2015/1513) legger begrensninger på bruken av biodrivstoff med høy risiko for indirekte arealbruksendringer (ILUC).

Departementet behandler nå to forslag som Miljødirektoratet har hatt på høring. Det første foreslår å øke omsetningskravet for veitrafikk, med en dreining mot økt bruk av avansert biodrivstoff, noe som vil redusere bruken av konvensjonelt biodrivstoff, og dermed trykket på jordbruksareal. Det andre forslaget er å innføre omsetningskrav for ikke-veigående maskiner, som bare vil kunne oppfylles av avansert biodrivstoff, som dermed vil utelukke biodrivstoff basert på raps og andre jordbruksvekster. Det utredes også et omsetningskrav for skipsfart.

Omsetningskrav gir oss samlet kontroll over hva som blir solgt av konvensjonelt og avansert biodrivstoff, derfor ansees det ikke som nødvendig med en ytterligere plan for utfasing av det konvensjonelle.

Oppsummering

Som omtalt arbeider vi med å følge opp tiltakene i den gjeldende jordvernstrategien. I tillegg vurderer jeg å oppdatere denne, for å redusere omdisponeringen av dyrka jord ytterligere. Når det gjelder lønnsomheten i kornproduksjonen, har regjeringen tydelig kommunisert at den vil bidra til å ivareta denne i årets jordbruksoppgjør.

Med hilsen

Sandra Borch

